

BİR YAS SÜRECİ OLARAK ERGENLİK VE PATOLOJİK YAS YÜKLÜ AİLE DİNAMIĞI*

Talat Parman

ÖZET

Bu yazıda ergenlik döneminin yapılandırıcı ve düzenleyici öğlerinden olan yas süreci üzerinde durulmuştur. Birey ergenlik süreci boyunca çocuksu evreninden vaçgeçmenin yasını utmak zorundadır. Olumlu ve zorunlu olan yas sürecinin gelişimi kimi durumlarda engellenir. Özellikle bir üst kuşağa ilişkin patolojik yas söz konusu olduğunda bu süreç kesintiye uğrar. Burada patolojik yas konusundaki tedavi yaklaşımı bir olgudan yola çıkılarak örneklendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ergenlik, yas, patolojik yas

SUMMARY: THE PROCESS OF GRIEF IN ADOLESCENCE AND THE PATHOLOGICAL FAMILIAL GRIEF

In this article, the grief is treated as a constructive and organising element of adolescence. The adolescent has to mourn for his childhood universe. Occassionally this natural and necessary process can be interrupted by a pathological grief of parents. The theoretical basis of this process is given a case presentation.

Key words: Adolescence, grief, pathological grief

GİRİŞ

Yaşamı boyunca iflah olmaz bir ergen olarak kalan Françoise Sagan kendisine çok genç yaşta ve birdenbire üne kavuşturan Merhaba Hüzün (Sagan 1954) adlı yapıtına, romanın onyedinci yaşındaki kahramanı Sesil'in ağzından şu cümlelerle başlar: "Sıkıntısının ve yumuşaklığının başımı döndürdüğü o tanımadığım duyguya hüznün güzel ve ağır ismini koymakta tereddüt ediyorum. öylesine mükemmel, öylesine egoist bir duygu ki bu, ondan utanıyorum; oysa hüzün bana daima onurlu gelmişti. Onun tanıımıyordum fakat sıkıntıyı, özlemi ve hatta pişmanlığı biliyordum. Bugün beni ötekilerden ayıran ve üzerimi yumuşak ama ürpertici bir ipek gibi örten bir şey var."

Daha ilk satırlarda Sagan ergenliğin en önemli sorunsalını ortaya koyar: O, dayanılmaz olduğu kadar da çekici bir duygu olan hüzün. Ergenlik hüzün demektir. Giden ve bir daha geri gelmeyecek olanın hüznüdür. Giden çocukluktur, biseksüalitedir, anne babayla kurulmuş olan o yoğun bağıdır. Gidenlerin yasını tutmak gerekir. Er-

genlik döneminde birçok süreç söz konusudur. Bunlardan biri de yastır. Ergenlik aynı zamanda bir yas sürecidir.

Peki yas nedir? Yas, dar anlamıyla sevilen bir kişinin yani dış nesnenin kaybı karşısında gösterilen tepkidir. Bu anlamı genişlettiğimizde ortaya özsevisel boyut yani iç nesnenin yitirilmesi çıkar.

S. Freud 1917'de yas ve melankoliyi karşılaştırır. Yitirilen dış nesne karşısında öznenin bir yas süreci yaşadığını ve bu süreç boyunca libido'nun yitirilen nesneye bağlı anılardan ve beklentilerden ayrılarak bağımsızlaştığını belirtir. Ancak burada çok önemli olan ve ergenlik süreci dolayısıyla yeniden ele alacağımız nokta, bağımsızlaşan libidonun yeni nesnelere yönelmesidir. Yani, bir nesnenin yitirilmesi başka nesnelere bağlılığı zorunlu kılar. Öte yandan, S. Freud'un ve K. Abraham'ın çalışmalarından yola çıkan M. Klein (1940) iç ruhsal alanları ve iç ruhsal nesnelere tanımlar. İç nesnelere sağlamlığı dış nesnenin yitirilmesi sırasında sınanacaktır. Klein'a göre her çocuk depresif konumlarını özümlemekten normal bir yas sürecinden geçer. Bu süreç sırasında sevdiği ve de saldırgan düşlemlerini yönlendirdiği kişinin aynı kişi olduğunu anlar. Yas sürecinin

* 7. Ulusal Çocuk ve Ergen Psikiyatristi Kongresinde sunulmuştur.

** Uzm. Dr. İstanbul Üniv. Çocuk Sağlığı Enstitüsü, Çapa, İstanbul.

yaşanması ve bu zıtlığın benimsenmesi çocuğun iyi ve güvenilir bir iç nesne yaratmasının ön koşuludur. Yastaki kişi benzer bir süreçle kendi içine iyi nesnelere yerleştirmeye çalışır.

İşte bu noktada Fransız psikiyatr ve psikanalist P.C. Racamier'in (1993) temel yas (deuil originaire) kavramı karşımıza çıkar. Temel yas, "Ben'in nesneye tümüyle sahip olmaktan vazgeçme sürecini tanımlar. Çocukluktan ölüme kadar süren bu süreç özsevisel birlikteliği bir yana bırakmayı ve elbette bunun yasını tutmayı gerektirecektir. Böylece "Ben" kendi bireysel temellerini oluşturur, kendisi kadar nesneyi de keşfeder. Racamier (1993) kendini, yası Klein'in (1940) temel depresif konumundan, büyüme sürecine verdiği önemle ayırır. Temel yas ile nesnenin keşfi dünyayı iç ve dış olarak ikiye böler. Bu iki parça birbirinden farklıdır, ama ayrılmış değildir "Ben" bu sınırdan ortaya çıkar. Viyana'lı filozof Wittgenstein'in (1921) dediği gibi, "Özne dünyada değildir, dünyanın sınırlarından biridir".

Öyleyse, çocuk anneyle olan o salt birlikteliğinin bitişinin yasını tutmak zorundadır. Bu bir yitiktir, o nedenle yas doğurur. Ancak burada önemli olan, yasin yeni bir nesne keşfini zorunlu kılmasıdır. Nesne ancak önce yitirilirse bulunabilir. Öte yandan nesne yalnızca bulunmakla kalmaz içselleştirilir de; salt dış nesne olarak yitirilen sınırlı iç nesne olarak yeniden oluşturulur. Çocuğu bu keşif çabasına iten büyümedir. İşte bu nedenle yas aynı zamanda etkin bir süreçtir. Büyümenin bir kez daha hızlandığı ergenlikte yas yeniden gündeme gelir.

BİR YAS SÜRECİ OLARAK ERGENLİK

Ergenlikte yitirilen nedir? Ergenlikte neyin yası tutulur? Elbette bir çok şeyin. Önce beden değişir, önce beden yitirilir. Erinliğin (puberté) zorunlu kıldığı değişikliklerle çocuksu bedenin dinginliği, masumluluğu ve sorunsuzluğu bitmiştir artık. Çocuk bedeni sessizdir, oysa ergenlikle beden acır, sızlar, ağrır. Büyüme ve gelişmenin bedende yarattığı sorunlara ikincil cinsiyet özelliklerinin yarattıklarını da eklemek gerekir. Cinsel kimlik kazanan beden, cinsel nesne seçimini de zorunlu kılar. Her iki cinse ait olma düşlemi, yani biseksüalite, son bulmaktadır. Ergen değişen bedenini yeniden keşfetmek, adlandırmak

ve ona alışmak zorundadır (Jacquet ve Huerre 1993). Bu süreçte dış nesnenin keşfi, yani öteki beden keşfi ve arzu nesnesi olarak içselleştirilmesi cinsel ilişkiyi de olanaklı kılar.

Çocuk nasıl ki annesi ile olan salt uyumlu birlikteliğinin yasını tutmak zorunda ise ergen de ailesi ile olan mutlu ve uyumlu birlikteliğini bırakmak zorundadır. Ve elbette bunun da yası tutulmalıdır. Winnicott'un (1962) tanımladığı sığınak anne, sığınak ev yoktur artık. Bu arada çocukluk dönemine ilişkin yakın çevre ile olan ilişkiler bırakılacak, bunların yerine yaşlılarının oluşturduğu gruplarla olan ilişkiler yeğlenecektir. İlk yolculuklar, aile ortamı dışında ilk geceler başlar. Burada bir çok yazar Mahler'in terminolojisini kullanarak ikinci bir ayrışma bireyleşme sürecinden söz eder. Ancak bu kez ayrılma yalnızca anneden değil, tüm ailedendir. Ve elbette yitirilen ve yası tutulmak zorunda olunanların en önemlisi ödipal nesnelere. Üstelik ergen, ödepal nesnelere yitirmenin yasını ödipal nesnelere yani anne-babasıyla birlikte yaşamaya devam ederek tutmak zorundadır. Latans dönemine giren çocuk, ödipal nesneye karşı duyduğu aşkı bastırmış ve rakip ebeveynin koyduğu yasağı içselleştirmiştir. Bunları da anne-baba imgelerine ve onlarla olan ilişkisine sadık kalarak yapmıştır. Oysa ergenlikte söz konusu olan anne-babaya olan bağlılığın ve ödipal yatırımın yasını tutmak ve onlarla yeni bir ilişki örneği geliştirmektir.

Aşk ve nefretle aynı anda yüklü olan ödipal nesne, cinsel itkilerin zorlaması ve ensestinin olasılık kazanması tehdidi sonucu bırakılmak zorundadır (Marcelli ve Braconier 1988).

Öyleyse, ergenlik çocuksu nesnelere yitirmek ve yeni nesnelere keşfetmektir. Bu süreç yitirilenlerin yerine yenilerinin konması ve adlandırılması sürecidir.

Winnicott (1962) "ergenlik bireysel bir keşiftir" der. Doğrudur, ergenlik toplumsal olarak bir icattır belki, ama bireysel olarak bir keşif olduğu kuşku götürmez. Ergenlik 19. yy ortalarında yaşanan endüstriyel devrimin gereksinimlerine bağlı olarak zorunlu okulun ortaya çıkması ile toplumsal yaşamda bir gereklilik olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Huerre ve ark. 1990). Erinlik ne denli biyolojik ve evrensel, ergenlik o denli toplumsal ve görecelidir. Bu da her erge-

nin kendi ergenliğini tanıması ve tanımlaması zorunluluğunu ortaya çıkarır. Öyleyse her ergen bir kaşıftır, bir Cristophe Colomb'dur. Colomb'da bir kayıptan, Atlantis'in kaybindan yola çıkmıştır. Atlantis söylencesine göre, şu anda Atlantik okyanusunun bulunduğu yerde bir kıta vardır ve bu kıta birdenbire yok olmuştur. İşte bu nedenle atlantis kıtasının yitirilmesi, Amerika kıtasının keşfini doğurmuştur. Ancak keşfetmek yetmemiş, bu yeni kıtayı içselleştirmek yani adlandırmak, ona simgesel düzlemde bir yer vermek gerekmiştir. Böylece keşif tamamlanabilmiştir. Bunu da hepimiz biliyoruz ki Americo Vespucci'ye borçluyuz. Öyleyse her ergen, önce Colomb olur sonra Vespucci. Önce keşfeder, sonra tanımlar. Bu anlamda ergenlik Colomb'la başlayıp Vespucci ile biten bir dönemdir diyebiliriz.

Yeniden Racamier'e dönersek, o yası büyümenin koşulu olarak belirler. Yas süreci tamamlanmadan özerklik olmaz, bireyleşilmez. Ancak yas karşılıklı bir süreçtir. Anne-çocuk birlikteliğinin bozulmasının yasını çocuk olduğu kadar anne de tutmak zorundadır. Aynı şekilde ergenin yaşadığı yas anne-babada da yankısını bulur. Anne-baba iki yası birden tutmak zorundadırlar. Bunlardan birincisi ergenin yaşadığına koşut olarak, çocuklarının büyümesi ile birlikte mutlu aile birlikteliğinin bozulmasının yasıdır. İkincisi ise, daha çok kendi bireysel tarihlerinde bir çalkantı olarak yaşadıkları "orta yaş" kriziyle ilgilidir. Günümüz toplumunda çocukları ergenlik yaşına gelen anne-babaların çoğu orta yaş dönemindeyler. Onların da önce bedenleri değişmeye başlar: saçlar, grileşir, fiziksel performans düşer, yaşlılık bir gerçeklik olarak yaşanmaya başlanır. Anne babanın kendi temel yas süreçleri ergeninkine koşut olarak yeniden canlanmıştır.

PATALOJİK YAS

Ancak, bazı ailelerde ebeveynlerden biri ya da bazen ikisi için patalojik bir yas süreci söz konusu olabilir. Patalojik yas ikiye ayrılır. Birincisi dondurulmuş, askıya alınmış yastır, yani yas süreci başlamış ancak tamamlanmamıştır. İkincisi de reddedilen yastır, yas süreci başlamamıştır bile. Çünkü yitik yadsınmaktadır. Her iki durumda da bitmemiş, yapılmamış bir yas söz konusudur. Patalojik yasin oluşumunda iki savunma

düzeneği rol oynar. Bunlar yadsıma ve bölünme (clivage)dır. Yadsımada "Ben" yası olduğunu, yani hüznünü yok sayar. Bölünmede ise yitirilen nesnenin kendinde kalan parçasını diğerlerinden ayırır. Bu şekilde düşlemsizleştirilen (défantasmer) yas yabancı hale gelir ve dışa atılmış olur. Dışarı atılan yas yansıtımlı özdeşim (identification projective) ile bir başkasına ve genellikle bir sonraki kuşağa aktarılır. Bu aktarım bir süreçtir ve belli bir davranış biçimi ile gerçekleşir. Bu davranış biçimi bir ikileme (dilemme) ve zıtlık (paradoxe) sunar. Anne-babasından böyle bir kalıtı alan çocuğun kendi bireysel temelleri ile ilgili gerçekliği anlaması tehlikeye girer. Onu bireysel kimlik köklerine götürecek yollar kurmuştur. Çünkü aktarılan yas kalıtı düşlemlenemez ve hatta düşünülemezdir (démentaliser). Düşlemlenemez ve düşünülemez olan simgesel düzlemde bir kara delik oluşturur. Bu da elbette psikotikleştirici bir sürecin habercisidir (Racamier, 1992). Oysa yaşamın olabilmesi ancak ölümün varlanması ile olanaklıdır. Ölmemiş olan ölü bir hortlak olarak sürekli mezar arayacaktır. Kimi zaman bu mezara başkalarını da sürükleyecektir. Öyleyse patolojik yas içindeki ailelerde böyle bir yükü kalıtı olarak sırtlamak zorunda kalan birey için psikozdan kaçışın tek yolu ölümdür. Üstelik, yas aktarımı ile düşlemsel etkinliğin dondurulmuş olması eylemin yolunu açar. Ergenlik söz konusu olduğunda eyleme geçmenin ne denli kolay olduğu ortadadır. Demek ki, yas kalıtı ile yüklü ergen için bu durumda tek olanaklı eylem intihardır.

Patolojik yasla yüklü ailelerde bir kuşaktan ötekine aktarılan yasa en sık verilebilecek olan örnek, **merhem çocuklardır**. Burada söz konusu olan daha önce ölen çocuğun, ya da bir kişinin açtığı yaraya merhem olmak üzere dünyaya getirilen çocuklardır. Bu çocuklar şu ikilemi yaşarlar: ya kendilerini bir ölünün yerine koyacaklar ve kendi yerlerini yitireceklerdir ya da kendi yerlerini koruyacak ve o zaman anne-babalarını aldatmış olacaklardır.

Ergenliğin hem ergen hem de anne-babası için ne denli zor bir yas süreci olduğunu gördük. Patolojik yasla yüklü ailelerde bu süreç daha karmaşıktır ve çok daha tehlikeli olur. Ergenin bağımsızlaşma ve bireyleşme çabası sonucu aileden uzaklaşması, merhem olduğu kapanmamış

yaranın yeniden kanamasına neden olacaktır. Bir klinik örnek kuramsal önermeler yönünden açıklayıcı olabilir.

PATOLOJİK YASLA YÜKLÜ BİR AİLE "ÖLÜRSE TENLER ÖLÜR, CANLAR ÖLESİ DEĞİL"

Burada sözü edilecek olan ergeni ve ailesini İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü Adolesans Bilim Dalı'nda 1995 yılı boyunca izledim. üzerinde durulacak birçok yön olmasına karşın, burada yalnızca bu ailenin sorununun patolojik yas yönünü ele alacağım.

Onaltı yaşında bir geç kız olan hastamız onunla yaptığım ilk görüşmemizden birkaç gün önce bir telefon konuşmasının ardından odasına kapanmış ve bir süre sonra annesine seslenmiş. Uyuklu olmasından şüphelenen annesinin ısrarı üzerine çok sayıda hap yuttuğunu açıklamış. Hastaneye kaldırılmış, midesi yıkanmış ve bir süre gözlem altında tutulmuş. Bu arada konsültasyona gelen psikiyatr, major depresyon tanısı koymuş ve kapalı servise yatırılmasını önermiş. Aile bunu reddetmiş, doktor olan amcadan yardım istemiş. O da onları bölümümüze yönlendirmişti.

İlk kez anne-babası eşliğinde gördüğüm bu genç kız hakkında kısaca şu bilgileri edindim. İki çocuklu bir ailenin ikinci ve tek kız çocuğu. İstenen ve sevilen bir bebek, sorunsuz bir çocukluk. Ta ki orta birde iken oluşan bir epifiz kayması sonucu önemli bir ameliyet geçirene ve uzun süre yatağa hapsolona dek. Bu dönemde, hem hareketsizliğe hem de buna bağlı olarak aşırı kilolara mahkum oluyor. Yeniden okula başladığında 85 kilodur. Öğretmen olan annesi ile memur olan babası kızlarının sorunlarının fazla kilolar nedeniyle başladığı görüşündedirler. Yaz tatili süresince denize girmeyi reddeder, odasına kapanır ve hemen hiç dışarı çıkmaz. Bir dönem hemen hepsi başarısızlıkla sonuçlanacak olan zayıflama rejimlerine başlar. Amacı 58 kiloya inmektir, sonunda iner de. Peki neden 58? Ya da kimdi 58 kiloda olan? 58 onun ideal kilosu da değildir. Genç kız kendisine bu konuda sorduğum soruları yanıtsız bırakacak ve her hangi bir açıklama getirmeyecektir.

İlk görüşmeler sırasında yanıtını aradığım soru, elbette şuydu: Bu genç kızın ergenlik sürecini bu denli sarsıntılı yaşamasının nedeni nedir? Görüşmeler uzadıkça ve sayıları artıkça daha önce de intihar girişimlerinde bulunduğunu, bedenine zarar vermeye yönelik eylemleri olduğunu öğrendim. İstanbul'un çok iyi bir lisesinde okumaktadır, ancak dersleri son zamanlarda oldukça kötüdür. Bir süredir bir sınıf arkadaşı ile çıkmaktadır, ancak araları çok iyi değildir. Gerçi ilaçları yuttuğu akşam da onunla oldukça tartışmalı bir telefon konuşması yapmıştır ama, intihar girişimi bir aşk yaralanmasından çok daha derinde, çok daha temel bir nedene dayanıyor gibi gözükmektedir. Genç kız yoğun bir ölüm arzusu dile getirmekte ve bunu da herhangi bir somut nedene bağlamamaktadır. Peki nedir onu ölümü bu denli arzulamaya iten neden?

Bu genç kıyı izlerken psikanalist kimliğim ön plana çıktı. Öncelikle, 85-58 sayıları bana bir ayına görüntüsü çağırırdı. Bu da beni bir yansıtma ve özdeşim sorunu şüphesine götürdü. Ancak kiminle özdeşim? Ayrıca bu özdeşim neden patolojiyi açıklayıcı bir etken olsun? Bu soruların yanıtlarını kısa sürede aldım. Bir kitap kurdu olan babanın bekleme salonunda okumakta olduğu ve aile görüşmesi sırasında masamın üzerine koyduğu kitabın başlığı çözümün anahtarını sundu bana. Yunus Emre'nin bir dizisiydi kitabın adı, "ölürse tenler ölür, canlar ölesi değil". Bir patolojik yastı söz konusu olan.

Bundan sonrasını ise bu tür ailelerde en yol gösterici öge olan isimlerden yola çıkarak çözdüm. Genç kızın isminin kaynağını sorduğumda baba "abisinin adı ile uyumlu olsun diye koyduk" dedi. Bu arada söze karışan anne "kocama kalsa ölen kız kardeşinin adını koyacaktı engel oldum" diye ekledi. Bu sözler ergeni intihar noktasına getiren sorunu açığa çıkardı. Baba gençken kendisinden bir kaç yaş küçük olan kız kardeşi gözünün önünde boğulur. Bu kayıp babada ve babanın ailesinde üzerinden otuz yıla yakın bir süre geçmiş olmasına karşın hala kapanmamış olan bir patolojik yasin doğmasına neden olmuştur. Baba cenazeye katılmadığı gibi aradan onca yıl geçmesine karşın şimdiye kadar bir kez bile kız kardeşinin mezarına gitmemiştir. Halen yalnızca büyükanne ve büyükbabanın yaşadıkları ve babanın çocukluğunun geçtiği evde kız kar-

deşe ait odaya (bir kişi dışında) hiç kimse girmemiştir. Ressam olan kız kardeşin yaptığı resimler salonunun bir duvarını süslemeye devam etmekle birlikte yemek masasında otuz yıl boyunca daima bu resimlere sırt dönük olarak yemek yenmiştir. Yas sürecinin tamamlanmadığını gösteren bu örnekleri uzatmak mümkün. ancak burada klinik açıdan önemli olan babanın ve dolası ile babanın ailesinin patolojik yas içerisinde olmaları ve bu yasin genç kızın omuzlarına yıkılmasıydı. Elbette genç kız herşeye karşın bu ağır kalıttan kurtulmaya çalışmıştı; örneğin halanın odasına girebilen tek kişi oydu. Ancak ergenliğin fırtınasında bu yüke fazla dayanamamıştı. Karşısında bulduğu ikilem sonucu psikoz yerine intiharı yeğlemişti.

Hikayedeki bir ayrıntı onun anne-babasının yas süreçlerine ne denli duyarlı olduğunu göstermektedir: İntihar etmek için yuttuğu ilaçlar anne-babasına aittir ve onların yaş dönümü sorunları ile ilgilidir. Baba çalıştığı kurumdan emekli olmaya hazırlanmakta bu sıkıntılı döneminde uyku ilaçlarından yardım almaktadır. Anne ise menapozun yarattığı sıkıntılara hormonlarla göğüs germeye çalışmaktadır. Genç kız babanın uyku ilaçları ve annenin hormonlarından bir kokteyl yaparak onların yas süreçlerinin de farkında olduğunu göstermemiş midir?

Burada terapötik çerçeveyi bifokalite üzerine kurdum, ancak ayrıntısına girmeyeceğim. Bu teknik üzerinde daha önce durmuştum (Parman 1997). Yine de bu tedavi süreci üzerinde birkaç şey söylemek istiyorum: Böyle bir sorun karşısında tedavi süreci nasıl gelişir? Öncelikle ikilemin fark edilmesi hedeflenmelidir. 85-58 ve kitap başlığı benim için uyarıcı oldu. Daha sonra yas ortaya çıkarılmalı, yas konuşulur hale gelmeli, yani aile içi düşlemsel dolaşım yeniden başlatılmalıdır. Bu örnekte isminin kaynağını soruşturmam bana bunun yolunu açtı. Öte yandan her yas suçluluk doludur, bu suçluluğu ortaya çıkarmak için de konuşmak gerekir. Terapötik sürecin son aşaması ise suçluluk duygularının söze dökülebilmesinin sağlanmasıdır. Örneğimizde, baba otuz yıl önce yaşadığı travmayı, çaresizlik ve korku nedeniyle kız kardeşine yardım edememesinin yarattığı suçluluk duygusunu ilk kez bir aile görüşmesi sırasında dile getirebildi. Bunun sonucu olarak otuz yıl sonra ilk kez kız

kardeşinin mezarına gidebildi ve yıllar önce yapamadığını yani yasını tamamlamayı, bitirebilmeyi başardı. Böylece ölü otuz yıllık bir gecikmeyle de olsa mezarına döndü, bu kez kesin olarak öldü ve genç kıza da yaşamın yolu açıldı. Bundan bir kaç gün önce bu yazıyı hazırlarken, anne-babasına rastladım ve onlardan bana bu yasin artık bittiğini gösteren şu hoş haberi öğrendim: Genç kız, Güzel Sanatlarda resim öğrenimi görmek için ailesinin ve özellikle babasının büyük desteği ile sınavlara hazırlanmaktaydı.

TARTIŞMA

Ergenlik sürecinin zorunlu aşamalarından biri çocukluk döneminin bittiğinin kabullenilmesi ve yeni bir dönemin gerektirdiği tüm yeni tanımlamaların yapılmasıdır. Yas, yapılandırıcı ve düzenleyici nitelikleri ile ergenliğe damgasını vurur. Ergenlikte yas bütünüyle olumlu ve hatta zorunludur. Ancak bu sürecin olumlu olabilmesi bazı koşullara bağlıdır.

Bu koşullardan en önemlisi ergenin ödipal sorununun canlanması nedeni ile çocuksu özdeşimlerden uzaklaşmasına koşut olarak yeni özdeşimlere, yani yeni nesnelere yönelebilmesidir. Yeni özdeşim nesnelere çeşitlidir. Ergenlerin düşüncelerini ve davranışlarını örnek aldıkları, etkilerinde kaldıkları, özdeşim kurdukları kişiler kimi zaman bir sanatçı, bir sporcu, bir politikacı, bir düşünür ya da bir aile büyüğü olabilir. Bu noktada kendine yeni bir aile öyküsü üreten ergenin aile tarihindeki önemli bir kişiye özdeşimi sıklıkla görülür. Örneğin, bu kişi ergenin ismini taşıdığı kişi olabilir. Bu, ergenin özdeşimini aile içinde kalarak yapması ve kendini aile tarihine katması açısından önemlidir. Oysa yukarıda verdiğim klinik örnekte, ailedeki patolojik yas, aile içi özdeşim açıkça yapılabilmesi yolunu genç kıza kapatmıştır. Öte yandan halanın anısı etrafında yaratılan sırlar ve konuşulmayanlar ona ailesel bir kalıt olarak tam tersine bu yası sorgulama görevini de vermiştir. Baba ölen kardeşinin adını vermeyi düşünerek kızını kız kardeşi ile özdeş kılmıştır. Ancak patolojik olan bu değildir. Sorun bu koşutluğun patolojik yas nedeni ile konuşulmamış olması dolayısıyla düşlemlenemez ve hatta düşünülemez olmasıdır. Normal bir yas sürecinde doğal ve olumlu sayılabilecek olan bu

özdeşim işte bu nedenle patojen ağırlığını yıllarca sürdürmüştür. Genç kızın bunun bilinçdışı olarak farkında olduğundan, halasının kimsenin girmedığı odasına girerek onun bir zamanlar yaşamış olduğunun ve elbette öldüğünün somut kanıtlarını aramıştır. Tedavinin sonunda bu yasin konuşulabilmesi, yani ailenin düşlemsel evrenine katılması ile yas patolojik olmaktan çıkmış, genç kıza çok genç yaşta düşlemlerini gerçekleştiremeden ölen halasıyla özdeşimin yolunu açmıştır. O da kendilerine aileden birini model alan birçok ergenin yaptığı gibi halasını örnek alarak, onun yapamadığını yapmaya, yani ressam olmaya karar vermiştir.

KAYNAKLAR

Freud S (1917) *Trauer und Melancholie. Metapsychologie içinde Fr. çev. Laplanche, Pontalis. Gallimard, Paris.*

Huerre P (1990) *L'adolescence n'existe pas. Ed. Univ. Paris.*

Jacquet Y, Huerre P (1993) *Transformations. Adolesces içinde, Fond. de France, Paris.*

Klein M (1940) *Mourning and its relation to maniac-depressive states. Essais de Psychanalyse içinde, Fr. Çev. M. Derrida. Payot, Paris.*

Marcelli D, Branconnier A (1988) *Psychopathologie de l'adolescent. Masson, Paris.*

Parman T (1997) *Ergenlik sorunsalına çok odaklı bir yaklaşım. Çocuk ve Ergen Psikoterapileri Sempozyumu Kitabı A.Ü. Tıp Fak. Yay. Ankara (Baskıda).*

Racamier PC (1992) *Le genie des origines. Payot, Paris.*

Racamier PC (1993) *Cortège Conceptuel. APSYGEE, Paris.*

Sagan F (1954) *Bonjour Tristesse, Julliard, Paris.*

Winnicott DW (1962) *Adolescence. The Family and Individual Development içinde, Fr. Çev. J. Kalmaonvitch, De la pediatrie a la psychanalyse. Payot, Paris.*

Wittgenstein L. (1921) *Tractatus Logico-Philosophicus. Çev. Oruç Aruoba, BFS Yay. İstanbul.*